

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A056 Slobbeend (*Spatula clypeata*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De slobbeend is een middelgrote eend (lengte 44-52 cm) met een bont kleurpatroon. Het mannetje heeft een donkergroene kop, witte borst en kastanjebruine flanken. Het vrouwtje lijkt qua kleed op de wilde eend. Beide geslachten hebben een opvallend verbrede spatelvormige en afgeplatte snavel. In Nederland is de slobbeend het gehele jaar aanwezig. Het is bij ons een vrij schaarse broedvogel. Tijdens de doortrek en deels ook 's winters worden onze broedvogels aangevuld met soortgenoten uit Scandinavië en Rusland. Een groot deel daarvan trekt, net als vermoedelijk een meerderheid van onze eigen broedvogels, verder naar Zuid-Europa en West-Afrika. In koude winters ontvluchten overwinterende slobbeenden ons land en vertrekken richting Britse Eilanden en Zuidwest-Europa. De in ons land overwinterende en doortrekkende slobbeenden maken deel uit van de Noordwest- en Centraal Europese flyway-populatie.

Bron: Saxifraga – Bart Vastenhouw

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Noordwest- en Centraal-Europese flyway-populatie wordt geschat op 70.000-80.000 vogels, waarvan in Nederland 47-59% verbleef tijdens de trektijd in de periode 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensgemiddelde¹ van de slobbeend betrof 20.500 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 47% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

---

¹ De som van maandelijks schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

B. Bescherming

2. Status

Slobbeend *Spatula clypeata* (A056). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De slobbeend is een grondeend die niet of nauwelijks duikt en als zodanig gebonden is aan ondiepten, oevergebieden en aangrenzende landbouwgebieden. Hij komt als niet-broedvogel voornamelijk op zoet water voor. De soort mijdt grote estuaria en het intergetijdengebied. De voedselhabitat bestaat uit zoetwatermoerassen, natte natuurgebieden, rivierarmen, plassen en meren. De slobbeend foerageert bij voorkeur op wat beschutte waterpartijen. Concentraties van ruiende vogels worden eveneens op zulke plekken aangetroffen.

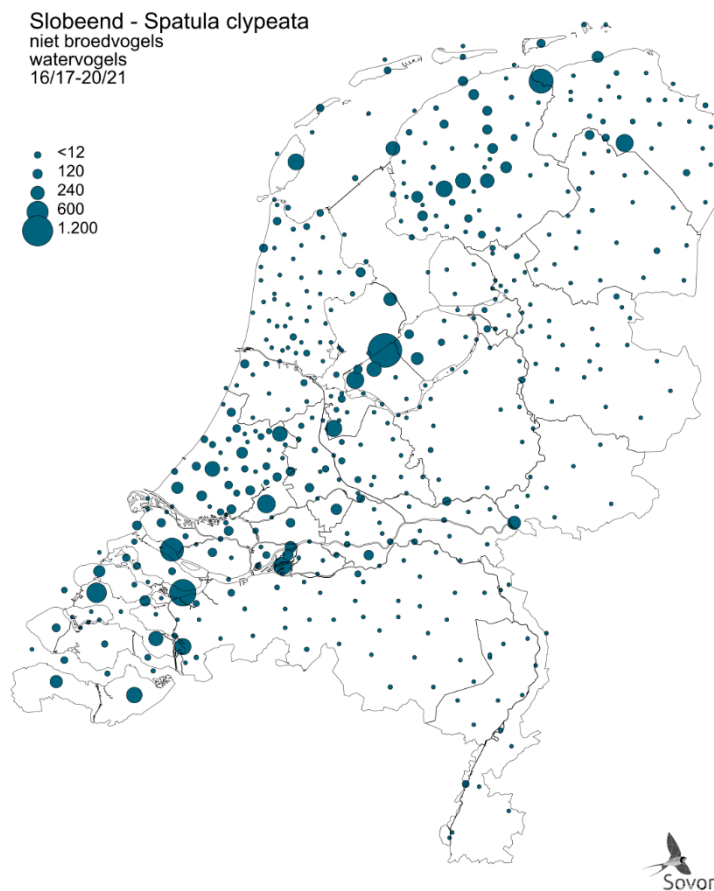
3.2 Voedsel

De brede spatelvormige snavel van de slobbeend is speciaal aangepast op het filteren van het wateroppervlak en/of dunne sliedlagen om kleine diertjes en zaden te bemachtigen. De slobbeend eet een grote verscheidenheid aan voedsel, maar is gespecialiseerd in watervlooiën en ander zoöplankton. Daarnaast foerageert de soort op kleine (zoetwater)mollusken, insecten en hun larven, maar ook op zaden en plantenresten.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse winterpopulatie van de slobbeend omvatte maximaal 23.600-25.600 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De aantallen tijdens de doortrek waren hoger met in dezelfde periode maximaal 35.300-44.400 vogels. De slobbeend is het talrijkst in de periode augustus-november, terwijl de winteraantallen veel lager liggen. Tijdens streng winterweer zijn de aantallen nog lager, dan vertrekken veel slobbeenden naar de Britse eilanden of Zuidwest-Europa. De slobbeend komt in heel Laag-Nederland voor. In het najaar zijn grote concentraties van duizenden vogels te vinden in de Oostvaardersplassen, Lauwersmeer, het Haringvliet en Volkerakmeer. De Zoute Delta is juist vooral van belang in de wintermaanden. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

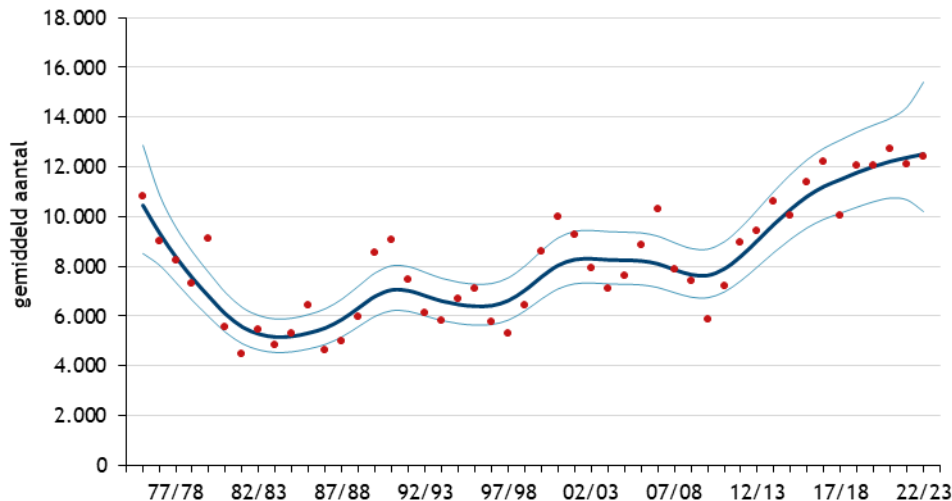
Verspreiding van de slobbeend als niet-broedvogel in de periode 2016/17 – 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de slobbeend als niet-broedvogel laat zowel op de lange termijn (1980/81-2022/23) als de korte termijn (2011/12-2022/23) een matige toename zien.

De jaarlijks getelde aantallen schommelen sterk, met name in de winter (lage aantallen tijdens felle kou en hogere tijdens mild winterweer). Het aantal slobbeenden dat buiten de broedtijd in Nederland verblijft vertoont al decennia een stijgende lijn. Dit ligt niet aan de eigen broedpopulatie; deze is sinds begin jaren tachtig gehalveerd en lijkt nu stabiel op dat lage peil te blijven. Slobbeenden van de Noordoost-Europese en Russische populatie trekken na de broedtijd naar West-Europa en blijven tijdens zachte winters in groeiende mate in Nederland overwinteren. Recent lijken in het Waddengebied en de Zoete Rijkswateren de grenzen van de groei bereikt; de aantallen nemen hier weer wat af. In veel binnendijkse meren en natuurontwikkelingsgebieden in het noordoosten van het land (bijv. de Deelen en het Zuidlaardermeer) is juist een positieve trend zichtbaar. Ook langs de Grote Rivieren nemen de aantallen toe (Hornman *et al.* 2024). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de slobbeend als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde in de monitoringgebieden (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni). Merk op dat hoewel de aantalsontwikkeling in de monitoringsgebieden representatief wordt geacht voor de landelijke aantalsontwikkeling, het gemiddeld aantal in de figuur niet direct vergeleken kan worden met het landelijk seizoensgemiddelde (zie 1.3) doordat een (aanzienlijk) deel van de populatie zich buiten de monitoringsgebieden kan bevinden (zie leeswijzer).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022²

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het huidige verspreidingsgebied van de slobbeend is sinds de periode rond 1980, de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn, ruimer en de aantallen per atlasblok (5x5 km) zijn gemiddeld genomen toegenomen (van Kleunen 2018). Het aspect verspreidingsgebied wordt daardoor als 'gunstig' beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

Het aspect populatie wordt als 'gunstig' beoordeeld, aangezien de lange termijntrend (1980/81-2019/20) een matige toename laat zien en de populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 zich op een hoger niveau dan een gunstig niveau voor de populatie bevindt.

iii. Leefgebied: gunstig

Het leefgebied is in voldoende omvang en kwaliteit aanwezig.

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De matige toename in aantallen op de korte termijn (2008/09-2019/20) en de afwezigheid van grote knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' is beoordeeld.

² Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de slobbeend als niet-broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is³.

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 16.000 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNV 2026).

6. Drukfactoren

- *Vermesting*: sterke vermessing van ondiepe wateren kan zorgen voor een massale algenbloei, die een storende werking kan hebben op de voedselbeschikbaarheid.
- *Dynamiek grondwater en oppervlaktewater*: slobbeenden zijn voor hun voedsel sterk afhankelijk van de aanwezigheid van ondiep voedselrijk water. Ze filteren het wateroppervlak en/of dunne sliblagen om zodoende te foerageren op o.a. zoöplankton. Het verlagen van het grondwaterpeil leidt direct tot een afname van geschikte foerageer- en rustgebieden met als gevolg hogere concentraties aan eenden in de resterende geschikte gebieden en verhoogde inter- en intraspecifieke competitie. Veel agrarische graslanden bieden hierdoor inmiddels te weinig voedsel om de hoge concentraties aan slobbeenden te handhaven gedurende de winterperiode. Hierdoor vertrekt de soort in het najaar eerder naar de wintergebieden (Britse eilanden of Zuidwest-Europa; Boertman & Riget 2006).
- *Ziekten*: de slobbeend is beoordeeld als kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) vanwege het buiten de broedtijd regelmatig voorkomen in groepen (Slaterus *et al.* 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid*: de gevoeligheid van de slobbeend voor verstoring is groot. Met name in de nazomer speelt verstoring door waterrecreatie vermoedelijk een grote rol, wanneer deze soort in grote aantallen samenkomt om te ruien op open wateren (Krijgsveld *et al.* 2022). Voor een deel verzamelen ze zich dan in zoetwatermoerassen die beperkt toegankelijk zijn. Ook wandelaars en fietsers kunnen een sterke bron van verstoring zijn. Slobbeenden trekken na verstoring vaker weg uit een gebied dan andere eendensoorten (van der Weyde *et al.* 2012).
- *Verstoring door opgaande bouwsels*: van de opstelling van windturbines op de waterkant kan een versturende werking uitgaan.

Invloeden van buiten Nederland

Voor zover bekend zijn er op dit moment geen belangrijke omstandigheden in het buitenland van invloed op de niet-broedende populatie van de slobbeend in Nederland.

³Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Over het algemeen wordt bij recreatie als afstand tussen de groep vogels en de verstoringbron een bufferzone van minimaal 500 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen. Zo zijn grote groepen op open water gevoeliger voor verstoring (Krijgsveld *et al.* 2022). Behoud van rust in en nabij foerageer- en rustgebieden is van belang, op ruime afstand (meer dan 300 tot 400 meter) van paden of vaarroutes. Met name het waarborgen van rust in de ruiperiode (juni-juli) is een aandachtspunt, hierin zit grote overlap met het recreatieve vaarseizoen.
- Foerageer- en rustgebied voor slobbeenden kan gecreëerd worden door uitbreiding van geleidelijke land-waterovergangen en uitbreiding van zones met ondiep water. Ontwikkeling van natte natuur waarin gebieden met ondiep water worden gecreëerd bieden perspectieven voor de slobbeend. Het verhogen van de waterstand in de herfst is een efficiënte beheermaatregel om de habitatkwaliteit voor de slobbeend te verbeteren.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Waarborgen rust		x	
Behoud en uitbreiding zones ondiep water	x	x	x

8. Bronnen

- Boertman D. & Riget F. 2006. Effects of changing water levels on the numbers of staging dabbling ducks in a Danish wetland. *Waterbirds* 29: 1-8.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hornman M. 2013. Resultaten analyse ringwerk van zeven eendensoorten. Pp. 75-108 In: Karelse D. & Mandigers F. (eindred.) *Blauwgoed, helen en halven – 100 jaar ringwerk in eendekooien*. Werkgroep Ringwerk Eendekooien Nederland (WREN), s.l.
- Hornman M., Koffijberg K., van Oostveen C., van Winden E., Louwe Kooijmans J., Kleefstra R., Vergeer J.W. & Soldaat L. 2024. Watervogels in Nederland in 2021/2022. Sovon rapport 2024/22, RWS-rapport BM 24.04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- van Kleunen A. 2018. Slobbeend *Spatula clypeata*. Pp. 110-111 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. *Vogelatlas van Nederland*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Noordhuis R. 1997. Watervogels en waterplanten in de randmeren. *Limosa* 69: 26-27.
- Noordhuis R., van Roomen M., Zollinger R., Tempel J. & Bouw W. 1997. Watervogels in de Randmeren: recente ontwikkelingen in een historisch perspectief. *De Levende Natuur* 98: 25-34.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van der Weyde C., Oosterveld E.B. & Bruinzeel L.W. 2012. Ecologisch profiel van Zomertaling en Slobbeend. A&W-rapport 1758. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Slobbeend niet-broedvogel. <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21975>. Geraadpleegd op 10/12/2024.